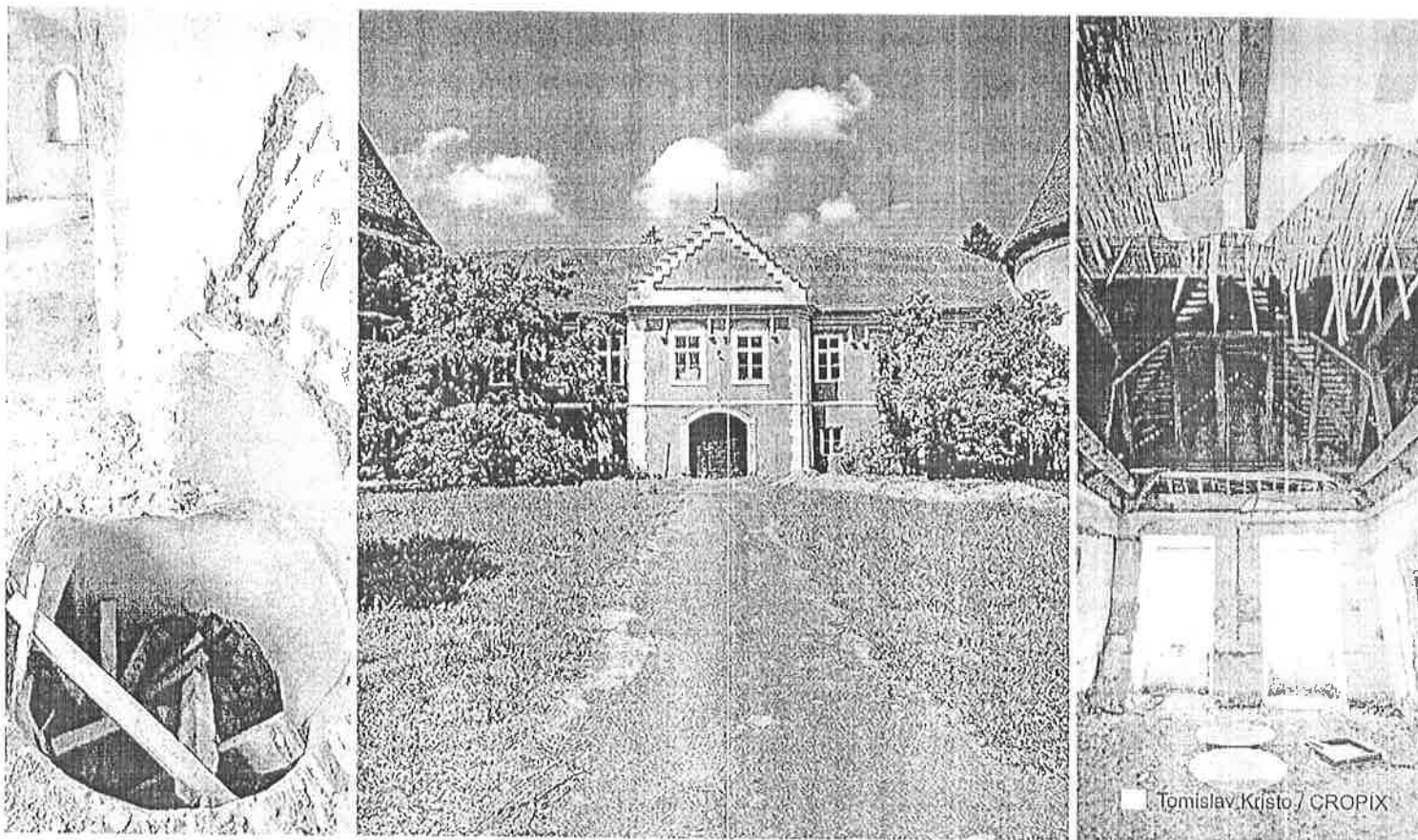

KULTURNO DOBRO

Jedan od najljepših dvoraca u Hrvatskoj, mjestu u kojem je navodno prvi put zapjevana 'Lijepa naša', raspada se dok čeka rasplet stečajne bitke

AUTOR: Dora Koretić (<https://www.jutarnji.hr/autori/dora-koretic>) OBJAVLJENO: 01.07.2019. u 17:07

Dvorac Erdody

Zadivljujuća je to slika ljetnim suncem okupanog potkalničkog kraja: dok automobilom klizimo kroz vijugave putove općine Gornje Rijeka, s desne strane na glavnoj cesti nailazimo na prizor o kakvom su tijekom svojih mlađahnih dana, bez sumnje, sanjatile brojne djevojčice.

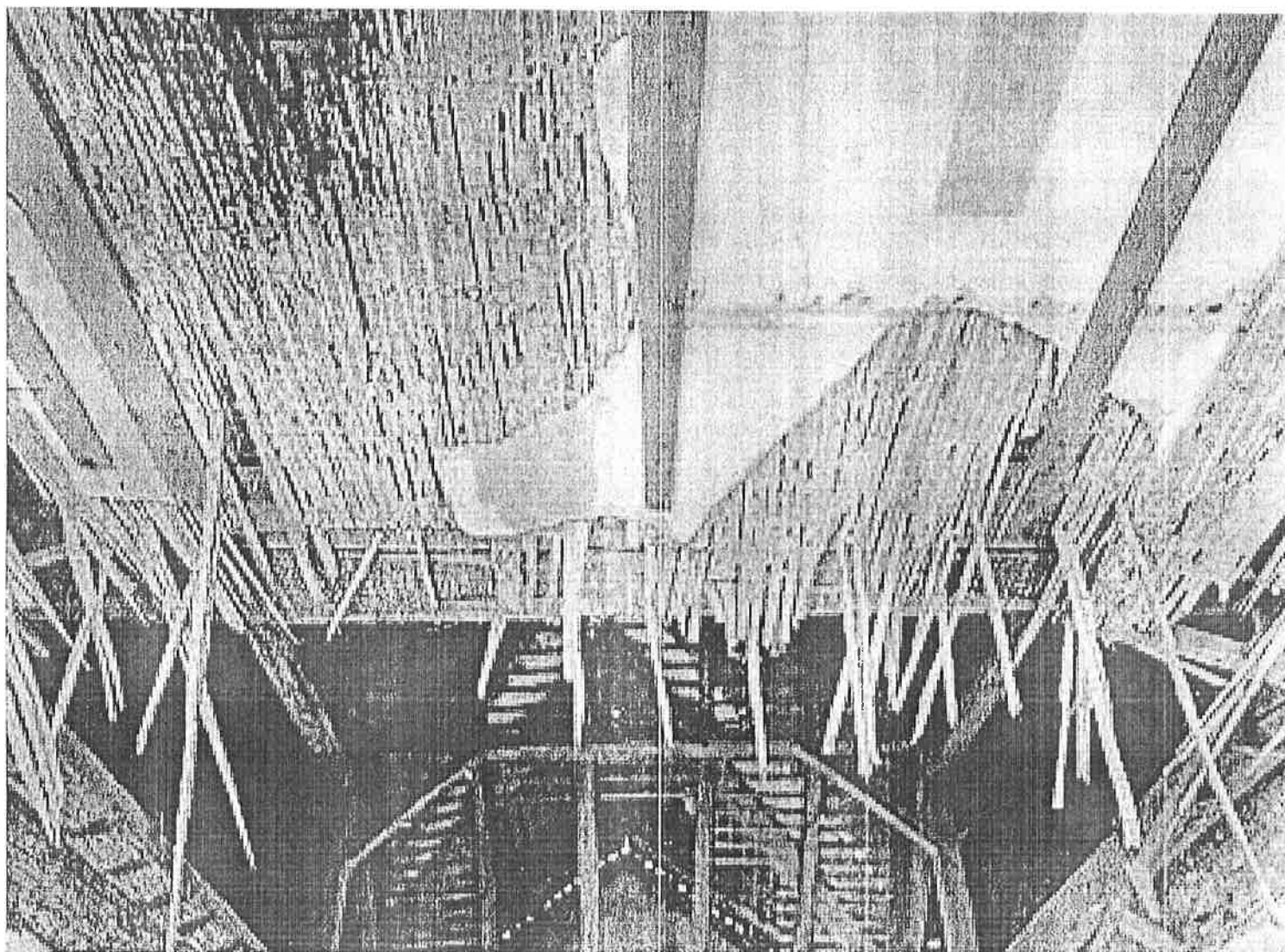
Dvorac, pravi pravcati dvorac s perivojem, jezercem i dva drva magnolije te dotrajalim tornjićima koji se naziru iza prolisalih stabala. Kojih desetak metara ranije o ovom nas je arhitektonskom zdanju upozorila novija tabla na kojoj je jasno pisalo "Dvorac Erdödy-Rubido". Nekad jedna od najblistavijih i najbogatijih kuća potkalničkog kraja, s burnom poviješću o kojoj su ispisane stotine i stotine stranica, a danas tek prikaz bijede i nemara kakvome je, teško je to izgovoriti, prepušteno na desetine i desetine puno većih i raskošnijih zdanja.

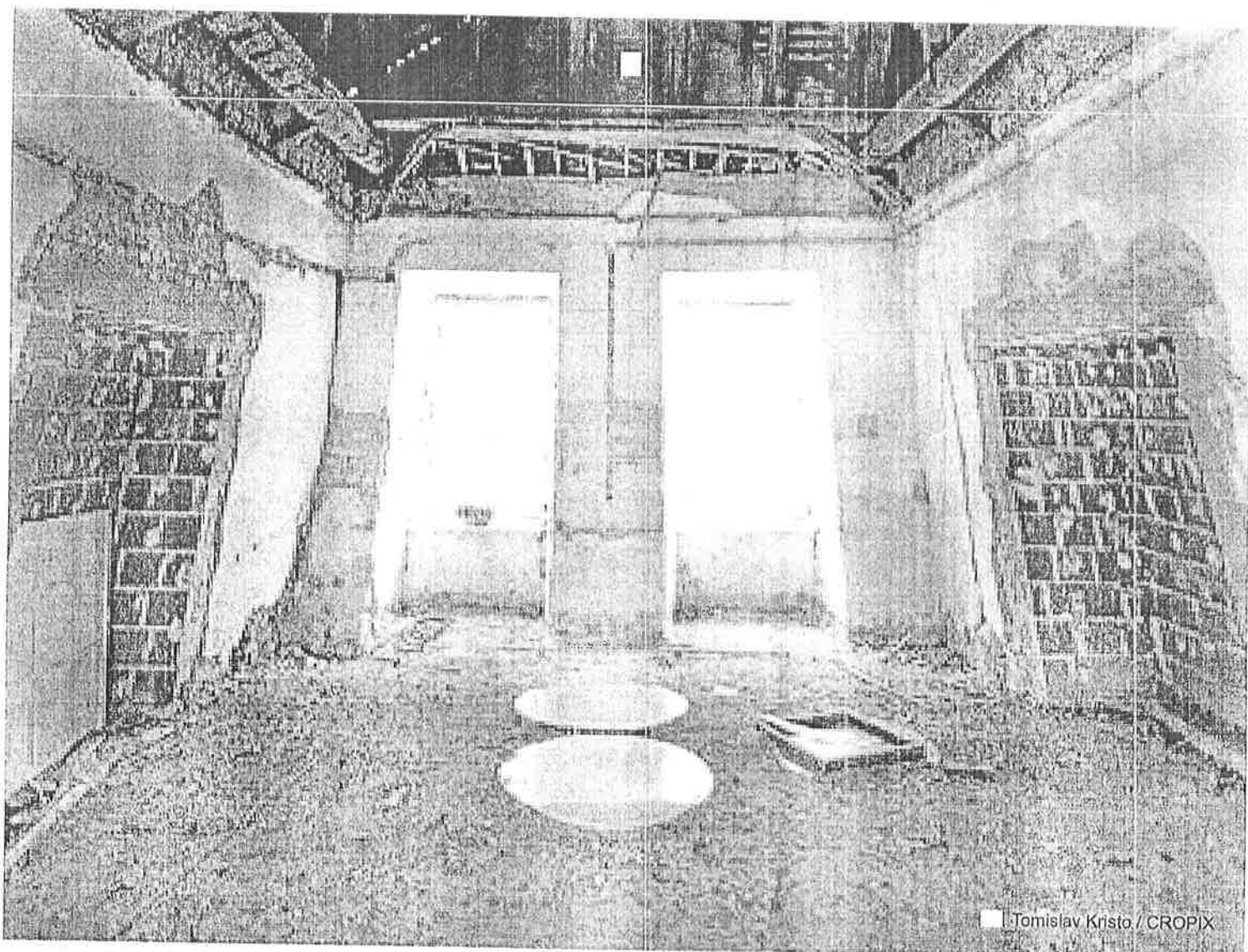
Doduše, u ovom je slučaju prstom nemoguće ukazati samo na jednog krivca, s obzirom na to da bogata povijest ovog kulturnog dobra - jer dvorac Erdödy-Rubido taj je status rješenjem Ministarstva kulture stekao 2005. godine -

pokazuje da su u višegodišnjoj devastaciji jednog od najreprezentativnijih objekata tog kraja jednako zdušno sudjelovali svi koji su to mogli, redom privatnici, država, jedinica lokalne samouprave, a onda i hrvatski živalj koji je, drzak kakav zna biti, iz tog objekta otuđio sve što se moglo unovčiti: starinski namještaj, pločice, sanitarije i svakojake povijesne divote.

Štala već postoji

Dvorac u kojem je nekad obitavala naša poznata operna pjevačica **Sidonija Erdödy-Rubido** danas je u vlasništvu kompanije Split Ship Management, danas u stečaju, i to nakon što ga je tvrtka, odnosno njen vlasnik Ratko Božić od općine za 2,7 milijuna kuna kupio 2007. godine. Svašta je tu novi vlasnik bio najavljiivao - da će u dvorcu napraviti luksuzni hotel, a u njegovoj okolici posjed za jahanje kao i druge elitne sportove, no objekt je na kraju postao žrtva jedne tužne stečajne priče i prepušten je propadanju. Kako je za Nedjeljni jutarnji potvrdio stečajni upravitelj Split Ship Managementa **Zoran Miletić**, za kompaniju u čijem je vlasništvu dvorac stečaj je otvoren u veljači 2015. godine, a ubrzo nakon toga njen je direktor **Ratko Božić** drugostupanjskom tijelu podnio žalbu na rješenje o stečaju, koja je odbijena. Sljedeći korak bio je od Vrhovnoga suda zatražiti reviziju cijeloga slučaja, no cijeli proces zasad je u statusu quo, a time i sva imovine tvrtke, koja bi u slučaju potvrde stečajnog postupka automatski ušla u stečajnu masu.

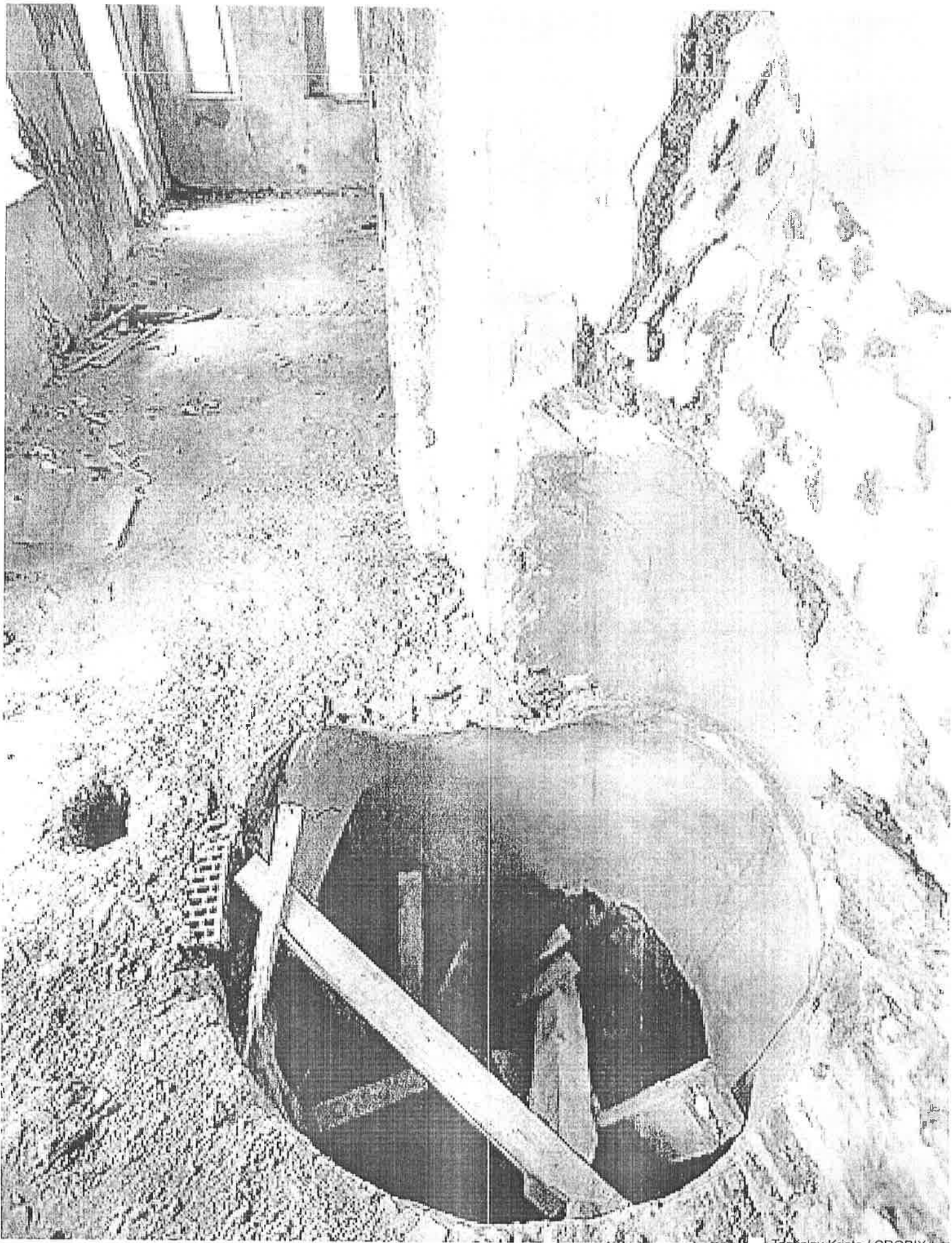

To je sve za zatvor

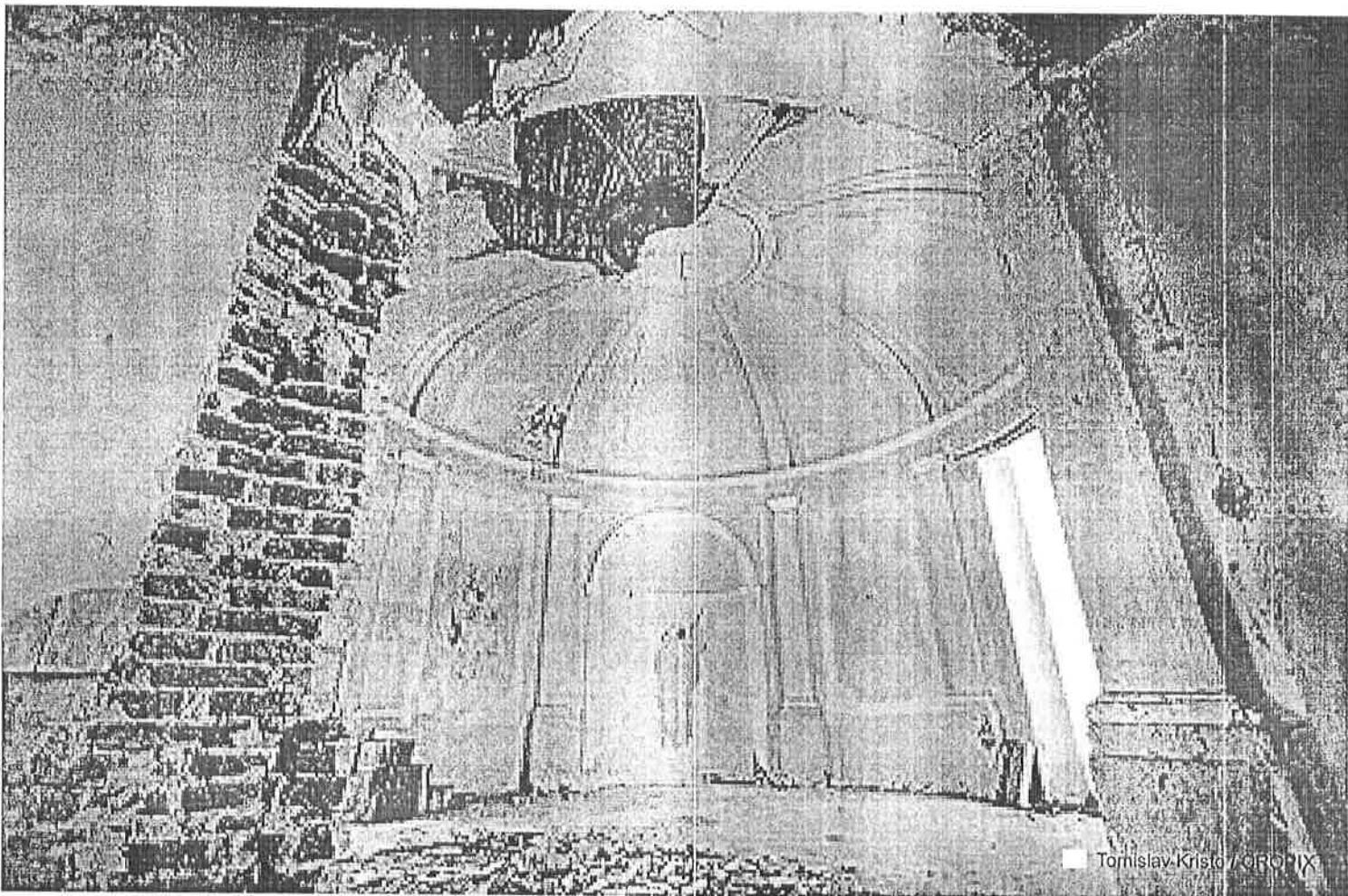
Ne vidi se to ovako kad se čovjek na prvu zagleda s ulice, no čim se približi nekad raskošnom objektu, vrlo brzo postanu vidljivi tragovi devastacije. Od znatiželjnih prolaznika dvorac bi trebala štiti željezna vrata, koja su u vrijeme našeg posjeta bila otvorena, a u dvorištu smo odmah po dolasku zatekli čovjeka iz okolice koji je sakupljao granje.

“Ma ništa od toga, sramota, to je za zatvoriti nekoga. Sve su odavde odnijeli, i namještaj i sve što je bilo vrijedno, umjesto da smo sačuvali tu povijesnu nekretninu”, tužno je uzdahnuo pa u tačke natovario granje i zaputio se prema izlazu.

Brzo ćemo se i sami uvjeriti zašto je tako malodušan. Glavna, mimo konzervatorskih pravila obnovljena prednja fasada zgrade, još koliko-toliko odaje dojam pristojnog objekta, no pravu sliku stanja otkriva pogled na tornjiće, a posebno stražnji dio zgrade, koji od urušavanja "čuvaju" sklepane, drvene daske. Prozorska stakla uglavnom su razbijena ili mjestimično zamijenjena novim, privremenim rješenjem, a unutrašnjost zgrade, u kojoj je navodno prvi put zapjevana himna "Lijepa naša", propala je ruševina po kojoj je hodati moguće isključivo na vlastitu odgovornost. Propalom krovu praktički više nema pomoći, trule grede samo što se nisu strovalile, dobar dio posjeda obrastao je u grmlje i divlje bilje, a pod po kojem se krećemo mjestimično samo što se nije urušio. Zrakom kruži miris vlage i propalog građevinskog materijala.

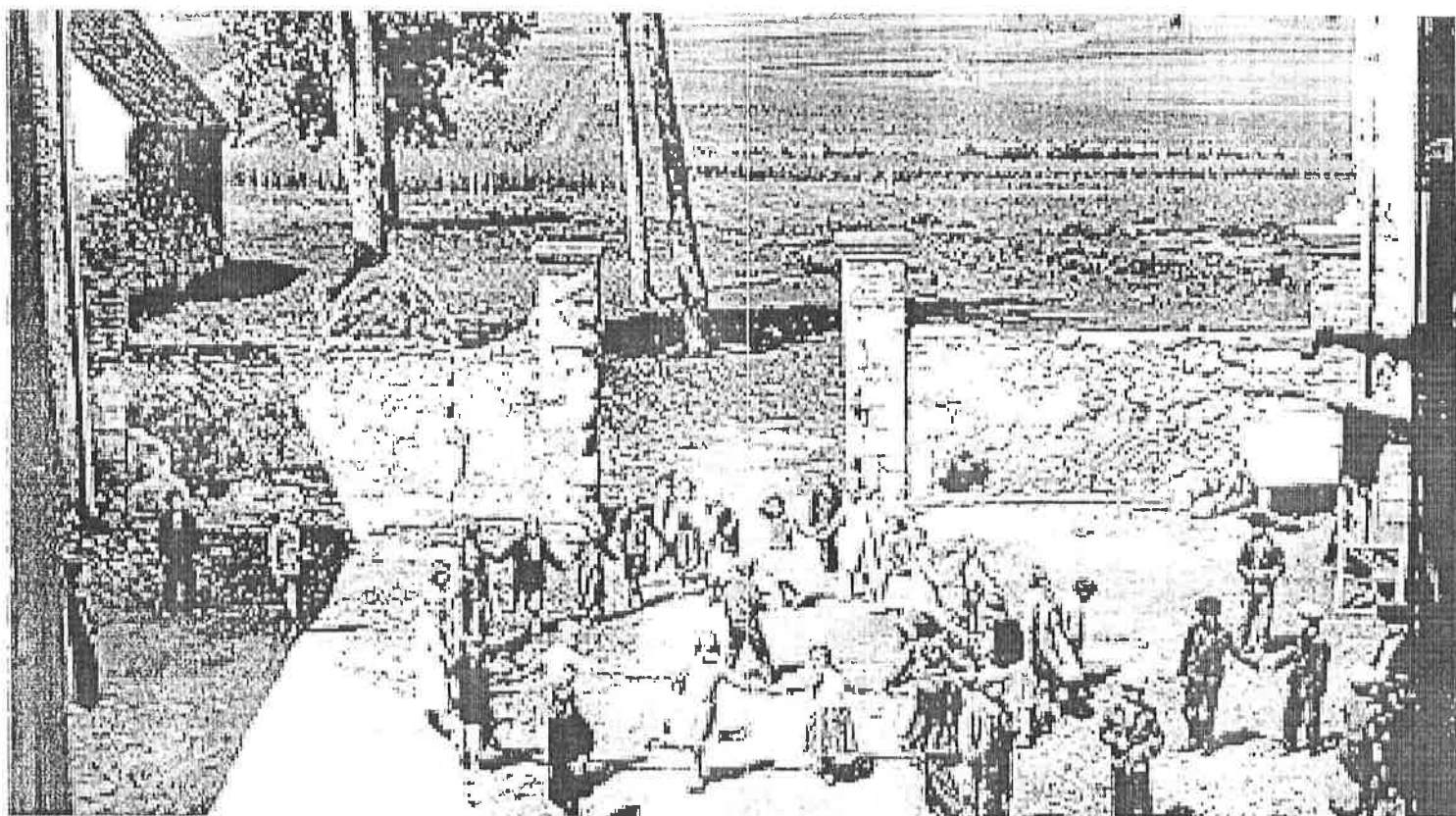
Dvorac datira u period između 1650. i 1663., kad ga je na mjestu bivše kurije sagradio **Vladislav Orehoczy** mlađi, a do danas je zdanje sve skupa prošlo kroz četiri graditeljske faze, ali i neke manje arhitektonske zahvate. Dvorac su tijekom vremena adaptirali, preuređivali i nadograđivali različiti vlasnici, od kojih mu je "barokni duh" u 18. stoljeću ugradio tadašnji vlasnik **Ivan Chamare**, a u vrijeme Sidonije Erdödy-Rubido pročelje je poprimilo obilježja historicizma. Poseban značaj kroz povijest je svakako imao njegov perivoj, od kojeg je danas, barem kad je u pitanju

hortikultura, vrlo malo preostalo. Uklonjen je cvjetnjak koji se nekad prostirao na oko 800 četvornih metara, bio je tu i povrtnjak, koji je kasnije preoblikovan u vrt, a danas su u tom prostoru uglavnom prepoznatljive glavna i usporedne aleje, dok je od starih stabala preostalo eventualno nekoliko smreka.

Primadona Sidonija Erdödy-Rubido u njega se nastanila šezdesetih godina 19. stoljeća, i to zajedno sa sinom Radoslavom koji je, za razliku od majke, pristaše Iliraca, bio veliki pobornik politike Khuena Héderváryja. O njenom životu u Gornjoj Rijeci nema previše zapisa, osim onih prema kojima je tamo vodila "uzorno gospodarstvo pomažući lokalnim seljacima", a u istoj je općini i pokopana 1884. godine, u obiteljskoj grobnici pokraj crkve.

Nekako otprilike sa smrću Sidonije Erdödy-Rubido, sudbina imanja u Gornjoj Rijeci postat će prilično nestabilna, a dvorac će kroz godine mijenjati funkcije i vlasnike, sve dok u novijoj hrvatskoj povijesti neće uslijediti i njegovo konačno propadanje. Jedna od ružnijih povijesnih slika jest ona u doba Drugog svjetskog rata, točnije u vrijeme NDH, kad je dvorac Erdödy-Rubido služio kao ustaški logor za židovsku i srpsku djecu, od kojih su mnoga na području dvorca i poumirala od tifusa, a neka su čak i pokopana u njegovu dvorištu, povodom čega im je 70-ih godina spomenik izradio **Emil Bohutinski**.

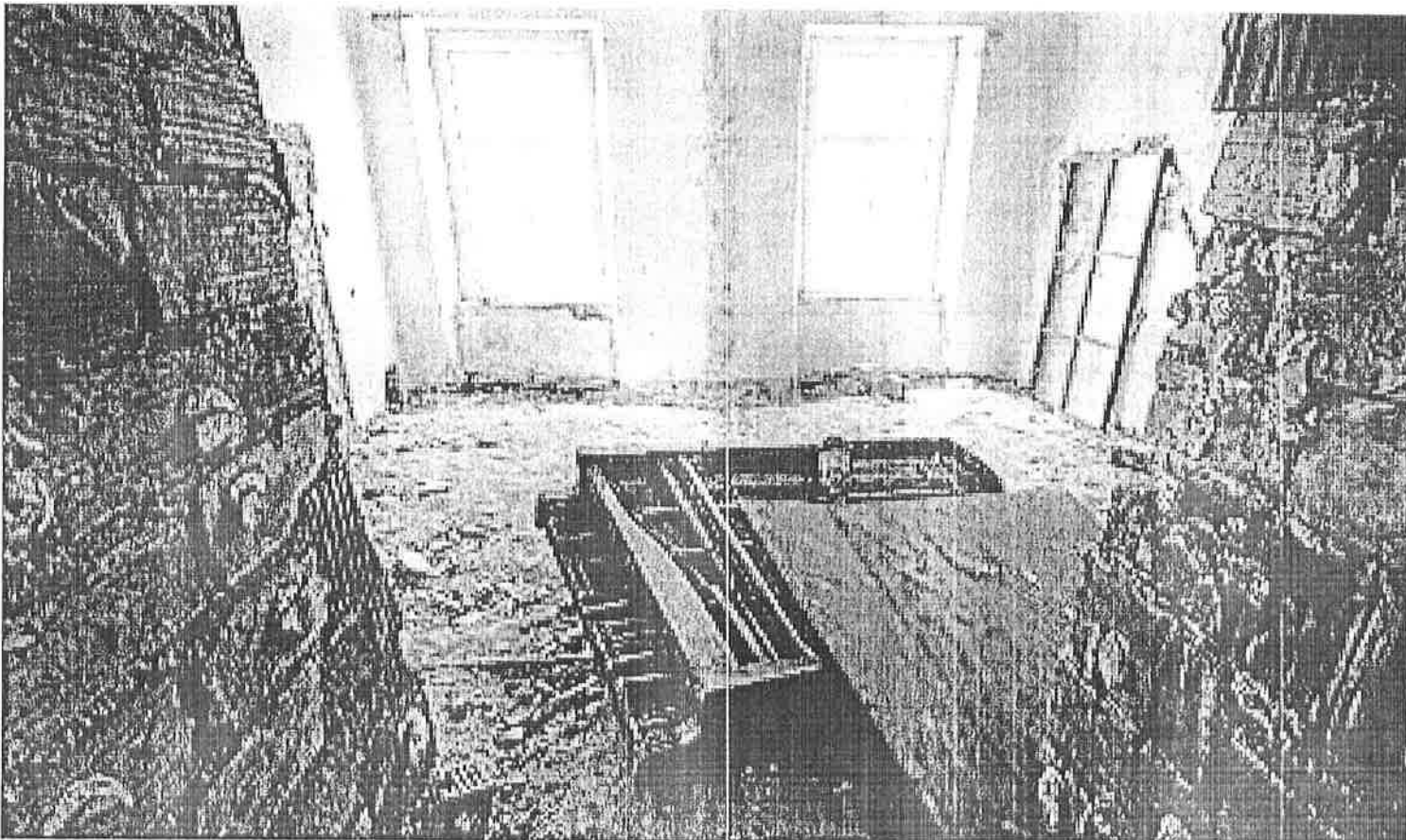
Danas tog sjećanja u dvorištu dvorca više nema, no nešto je od te povijesti u svojoj knjizi "Djeca - žrtve ustaškog režima" zabilježio **Ivan Fumić**. Ukratko, logor u Gornjoj Rijeci osnovan je 1941. godine, nakon što je logor u Loboru postao premalen za sve kapacitete, a u općini pod Kalnikom uglavnom su završavale zatočene žene pravoslavne vjere sa svojom djecom, kao i srpska djeca uhićena dok su bježala selima Kozare i Potkozarja. Uvjeti su bili očajni, a kad je na području dvorca zavladao i tifus, Fumić piše da je uslijedila faza pomora, zbog čega je u prvoj polovici kolovoza 1942. godine logor u Gornjoj Rijeci napustilo zapovjedništvo.

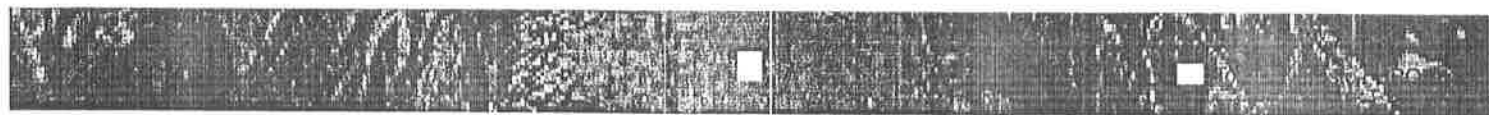

Ako nije mogao Jupiter...

Do kraja osamdesetih na području dvorca bit će smještena i gornjoriječka osnovna škola, no nakon što je izgrađen novi objekt, općina Gornja Rijeka godinama će se mučiti u pokušaju da mu da neku funkciju, sve dok ga 1995. godine u koncesiju na period od 99 godina neće uzeti Siniša Križanec. Baš u tom periodu na pročelju dvorca izvedeni su nestručni radovi, kojima će na kraj u konačnici stati i konzervatori, zbog čega će suradnja između Križanca i općine puknuti, a tadašnja načelnica Gornje Rijeke **Štefica Tukša** staviti će ga na prodaju, nakon što će opciju prvokupa prvo odbiti županija, a potom i država. Vlasnik splitskog brodogradilišta Ratko Božić uz velika će ga obećanja preuzeti 2007. godine, no dogoditi će se na kraju da od grandioznog hotela zapravo ne bude ništa. Božić će kasnije na tu imovinu još dići i hipoteku. Koje su njegove namjere s dvorcem i ima li za njega spasa, od Božića nažalost nismo uspjeli doznati, ali zato od Ministarstva kulture doznajemo što se s objektom događalo u periodu otkad je od njega odustao **Siniša Križanec**. Tijekom 2005. i 2006. godine, pišu, s objekta su uklonjene sve devastacije prijašnjeg koncesionara, nakon čega se pristupilo izradi snimke postojećeg stanja, konzervatorsko-restauratorskog istraživanja dvorca i perivoja, a potom je tvrtka *Adria-projekt* izradila i prijedlog njegove sanacije i revitalizacije, koji je kasnije potvrđen i glavnim projektom iz 2008. godine.

“Split Ship Management pristupio je izvođenju hitnih mjera sanacije građevine te je planirao njegovo stavljanje u funkciju u skladu s odobrenim idejnim rješenjem, a tvrtka je osigurala i sredstva za navedene radove”, pojašnjavaju iz Ministarstva kulture nastavljajući kako je tvrtka na kraju ipak završila u stečaju, čiji ishod nije poznat.

Ministarstvo kulture potom smo pitali zašto se, u skladu s posebnim zakonom, nije odlučila za mjeru izvlaštenja kulturnog dobra, ali iz odgovora ispada da za to - nije bilo razloga.

“Kako je vidljivo iz navedenog, vlasnik je postupao s dužnom pažnjom prema kulturnom dobru, pristupio je mjerama njegove zaštite te je planirao stavljanje kulturnog dobra u funkciju. Izvlaštenje kulturnog dobra provodi se u slučaju da prijete opasnost od oštećenja ili uništenja kulturnog dobra, a vlasnik nema mogućnost ili interes osigurati provedbu mjera zaštite”, stoji u odgovoru iz kojeg ispada da dvorcu, očito, ne prijete uništavanje. Dodatno, Ministarstvo kulture lopticu prebacuje na općinu Gornja Rijeka, za koju napominje da je po članku 31. Zakona o zaštiti kulturnih dobara - dužna imenovati privremenog skrbnika nekretnine.

Je li to općina učinila od njenog načelnika **Ivana Fištrovića** nismo uspjeli doznati, a ionako je nejasno od kakve bi to koristi, u konačnici, bilo za ovo kulturno zdanje.

Jer, ako o njemu ne brinu ni vlasnici ni država - može li se doista očekivati da će to činiti jedna općina s tek nešto malo više od 4 milijuna kuna proračuna?

Tagovi [# Gornja Rijeka \(https://www.jutarnji.hr/tag/Gornja_Rijeka\)](https://www.jutarnji.hr/tag/Gornja_Rijeka)

[# kulturno dobro \(https://www.jutarnji.hr/tag/kulturno_dobro\)](https://www.jutarnji.hr/tag/kulturno_dobro)

[# Erdödy-Rubido \(https://www.jutarnji.hr/tag/Erd%C3%B6dy-Rubido\)](https://www.jutarnji.hr/tag/Erd%C3%B6dy-Rubido)

[# propadanje \(https://www.jutarnji.hr/tag/propadanje\)](https://www.jutarnji.hr/tag/propadanje)

[# dvorac \(https://www.jutarnji.hr/tag/dvorac\)](https://www.jutarnji.hr/tag/dvorac)